

10.6.2020

EOAK/3000/2020

Opetus- ja kulttuuriministeriö

PL 29

00023 VALTIONEUVOSTO

Viite: Opetus- ja kulttuuriministeriö lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

LAUSUNTO LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI EDUSKUNNALLE OPPIVELVOLLISUUSLAIKSI JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt eduskunnan oikeusasiamiehen lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Hallituksen esitys liittyy hallitusohjelman kirjauksiin oppivelvollisuuden korottamisesta 18 ikävuoteen, ohjauksen vahvistamisesta, toisen asteen koulutuksen maksuttomuudesta sekä toisen asteen valmistavien koulutusten ja nivelvaiheen ohjauksen kehittamisestä. Esityksen tavoitteena on nostaa koulutus- ja osaamistasoa sekä varmistaa jokaiselle mahdollisuus toisen asteen tutkinnon suorittamiseen. Toisen asteen tutkinnon suorittaminen edistää henkilön työllistymistä ja yhteiskuntaan osallistumista, joten esityksen tavoitteena on osaltaan tukea myös työllisyysasteen nostamista.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi oppivelvollisuuslaki ja laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta sekä muutettavaksi näihin uusiin annettaviin lakeihin liittyen perusopetuslakia, lukiolakia, ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia, vapaasta sivistystyöstä annettua lakia, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia, valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annettua lakia, opintotukilakia, koulumatkatukilakia, ylioppilastutkinnosta annettua lakia sekä eräitä muita lakeja. Ministeriö pyytää lausunnon antajia ilmaisemaan kantansa esitettujen uudistusten sisältöön, laajuuteen ja voimaantulon ajankohtaan.

Esitän lausuntonani kunnioittavasti seuraavan.

1 Yleisiä huomioita

1.1 Tavoitteet

Hallituksen esityksen tavoitteena on luonnoksen mukaan koulutus- ja osaamistason nostaminen. Lisäksi esityksen tavoitteena on kaventaa oppimiseroja, lisätä koulutuksellista tasa-arvoa ja antaa kaikille nuorille yhdenvertaiset mahdollisuudet kouluttautua kykyjensä mukaan (s. 69).

Pidän näitä uudistuksen taustalla olevia koulutukselliseen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä tavoitteita perusteltuina perus- ja ihmisoikeuksina turvattujen sivistyksellisten oikeuksien ja yhdenvertaisuuden edistämisen kannalta. Luonnoksessa perus- ja ihmisoikeuksia ja uudistuksen kytkeytymistä niihin ei kuitenkaan ole juuri-kaan kuvattu, mitä pidän merkittävänä puutteena.

1.2 Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten ja säätämisyjärjestyksen arviointi luonnoksessa

Mielestäni perus- ja ihmisoikeusvaikutusten käsittely luonnoksessa on varsin suppeaa ja muotoilultaan osin ongelmallista. Uudistus sisältää merkittävän periaatteellisen muutoksen opetusta koskevan perusoikeuden tulkinnan laajentamiseksi. Lisäksi sillä on mahdollisia vaikutuksia myös ainakin yhdenvertaisuuden, liikkumisvapauden, elinkeinovapauden ja uskonnonvapauden toteutumiseen.

Etenkin uudistuksen opetusta koskevan perusoikeuden tulkintaa koskevan muutoksen vuoksi pidän jäljempänä lähemmin esittämälläni perusteilla tarpeellisena, että asiasta annettavaksi tarkoitetun hallituksen esityksen eduskuntakäsittelyssä perustuslakivaliokunta antaisi siitä lausuntonsa.

Hallituksen esitysten laatimishojjeiden (HELO) mukaan säädösehdotusten mahdolliset vaikutukset tulee arvioida säädöksiä valmisteltaessa. Vuonna 2019 uudistettujen HELO-ohjeiden mukaan useilla yhteiskunnallisilla vaikutuksilla on yhteys perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Hallituksen esityksessä pitäisi kertoa konkreettiset vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen esimerkiksi kansalaisten asemassa, olosuhteissa ja toimintamahdollisuuksissa. Esityksissä on tuotava selkeästi esiin ja yksilöitävä ne ehdotukseen sisältyvät säännökset, jotka perustuslain tai oikeuskäytännön valossa vaikuttavat tulkinnanvaraisilta tai periaatteellisesti merkityksellisiltä.

Käsittelen lausunnossani uudistukseen kytkeytyviä sivistyksellisiä perus- ja ihmisoikeuksia. Korostan kuitenkin, että HELO-ohjeiden mukaan tällainen käsittely tulisi toteuttaa edellä sanotusti esityksen laatimisivaiheessa. Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten huolellinen arviointi ei ole lausuntomenettelyssä tarkoituksenmukaista, eikä aikataulullisestiakaan mahdollista. Nyt luonnoksessa vaikutukset perusoikeuksiin on esitetty kokonaisuudessaan vain kolmessa tekstikappaleessa (s. 104).

Kansainväliset ihmisoikeussopimusmääräykset

Nyt käsillä oleva uudistus kytkeytyy useisiin Suomea sitoviin sivistyksellisiä oikeuksia sekä yhdenvertaisuuden turvaamista edellyttäviin ihmisoikeussopimusmääräyksiin. Myös eräissä kansainvälisen työjärjestön ILO:n yleissopimuksissa on erityisesti ammatillista koulutusta koskevia määräyksiä.

Oppivelvollisuus voidaan nähdä takeena lapsen oikeudelle saada opetusta. *YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (SopS 60/1991) 28 artiklan mukaan*

1. Sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden saada opetusta, ja toteuttaakseen tämän oikeuden asteittain ja yhtäläisesti kaikille ne erityisesti:
 - a) tekevät pakolliseksi perusasteen koulutuksen, jonka tulee olla makсутta kaikkien saatavilla;
 - b) tukevat erilaisten keskiasteen koulutusmuotojen kehittämistä, mukaan luettuina opinto- ja ammatinvalinnanohjaus, saattavat ne jokaisen lapsen ulottuville ja ryhtyvät tarkoituksenmukaisiin toimenpiteisiin, kuten maksuttoman opetuksen käyttöönottamiseen ja taloudellisen tuen antamiseen sitä tarvitseville;
 - c) saattavat kaikin tarkoituksenmukaisin keinoin korkea-asteen koulutuksen kaikkien ulottuville heidän kykyjensä perusteella;
 - d) tuovat opetukseen ja ammattikoulutukseen liittyvän tiedon ja ohjauksen kaikkien lasten saataville ja ulottuville;
 - e) ryhtyvät toimenpiteisiin koulunkäynnin säännöllisyyden edistämiseksi ja koulunkäynnin keskeyttämisen vähentämiseksi.

Uudistus liittyy myös *YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan yleissopimuksen (6/1976) 13 artikla b ja c kohtiin. Niiden mukaan*

- b) se eri muodoissa tapahtuva opetus, tekninen ja ammatillinen mukaanluettuna, jota annetaan alkeisopetuksen jälkeen, on kaikin käytävissä olevin keinoin tehtävä yleisesti saavutettavaksi ja mahdolliseksi kaikille erityisesti ottamalla asteittain käyttöön maksuton opetus;
- c) korkeampi opetus on kaikin asianmukaisin tavoin tehtävä yhtä mahdolliseksi kaikille kyvykkyyden perusteella ja ennen kaikkea ottamalla asteittain käyttöön maksuton opetus.

Sopimuksen 15 artikla koskee oikeutta osallistua muun muassa sivistyksen ja tieteen kehitykseen.

UNESCON yleissopimuksessa syrjinnän vastustamiseksi opetuksen alalla (908/1971) on samankaltaisia määräyksiä oikeudesta opetukseen, opetuksen sisällöstä ja valinnoista kuin YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevassa sopimuksessa. Syrjintä käsittää sopimuksessa kaiken rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun näkemykseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, taloudelliseen asemaan tai syntyperään perustuvan erottelun, poissulkemisen, rajoittamisen tai etuo-

keuden, jonka tarkoituksena tai vaikutuksena on tasa-arvoisen kohtelun mitätöiminen tai heikentäminen opetuksen alalla.

YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (8/1976) mukaan 18 artiklan 1. kohdan mukaan jokaisen ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapaus tulee turvata muun muassa opetuksessa.

Uudistuksen tavoitteet tukevat myös *YK:n vammaisia henkilöistä koskevan yleissopimuksen (SopS 27/2016) 24 artiklan 5. kohdan alkuosan toteuttamista. Sen mukaan*

sopimuspuolet varmistavat, että vammaisille henkilöille annetaan syrjimättä ja yhdenvertaisesti muiden kanssa mahdollisuus yleiseen koulutukseen, ammattikoulutukseen, aikuiskoulutukseen ja elinikäiseen oppimiseen.

Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen ensimmäisen lisäpöytäkirjan 2 artiklassa turvataan jokaisen oikeus koulutukseen. Artiklan mukaan

keneltäkään ei saa kieltää oikeutta koulutukseen. Hoitaessaan kasvatuksen ja opetuksen alalla omaksumiaan tehtäviä valtion tulee kunnioittaa vanhempien oikeutta varmistaa lapsilleen heidän omien uskonnollisten ja aatteellisten vakaumustensa mukainen kasvatus ja opetus.

Euroopan neuvoston uudistettu sosiaalinen peruskirjassa (80/2002) ammatinvalinnan ohjauksesta ja nuorten oikeudesta ammatilliseen koulutukseen määrätään seuraavasti.

9 artikla

Oikeus ammatinvalinnanohjaukseen

Varmistaakseen, että oikeutta ammatinvalinnanohjaukseen voidaan käyttää tehokkaalla tavalla, sopimuspuolet sitoutuvat tarpeen vaatiessa järjestämään ja edistämään palveluja, joiden tarkoituksena on auttaa kaikkia, myös vammaisia, ratkaisemaan ammatinvalintaan ja ammatissa etenemiseen liittyviä ongelmia ottaen huomioon asianomaisen yksilölliset ominaisuudet suhteessa tarjolla oleviin ammatti- ja työmahdollisuuksiin. Näiden palveluiden tulisi olla maksuttomia ja niiden tulisi olla sekä nuorten, mukaan lukien koululaiset, että aikuisten käytettävissä.

10 artikla

Oikeus ammatilliseen koulutukseen

Varmistaakseen, että oikeutta ammatilliseen koulutukseen voidaan käyttää tehokkaalla tavalla, sopimuspuolet sitoutuvat:

1. tarvittaessa järjestämään ja edistämään ammatillista koulutusta kaikille, myös vammaisille, yhteistoiminnassa työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen kanssa sekä tarjoamaan mahdollisuuden korkeampaan ammatilliseen ja yliopistokoulutukseen yksinomaan yksilön henkilökohtaisten edellytysten perusteella,

2. ottamaan käyttöön oppisopimuskoulutusjärjestelmän ja muita järjestelyjä ja edistämään niitä, nuorten poikien ja tyttöjen kouluttamiseksi erilaisissa työpaikoissa,

Ihmisoikeussopimukset pitävät sisällään säännönmukaisesti oikeuksien *yhdenvertaista* turvaamista edellyttävät artikkelit, joita en tässä lausunnossa tarkemmin esittele. Mielestäni hallituksen esityksen perusteluihin nämä tulisi uudistuksen tavoite huomioiden keskeisten sopimusten osalta kuitenkin sisällyttää.

Oikeus maksuttomaan perusopetukseen

Suomen perustuslain 16 § 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Oppivelvollisuudesta säädetään lailla.

Pykälän 2 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.

Pääsääntönä on, etteivät perustuslain säännökset taloudellisista, sosiaalisista ja sivistyksellisistä oikeuksista välittömästi perusta subjektiivisia oikeuksia. Maksutonta perusopetusta koskeva perustuslain 16 § 1 momentti on poikkeus tästä säännöstä. Muun opetuksen kuin perusopetuksen osalta perustuslaki ei edellytä maksuttomuutta, vaan muulla tavoin siitä huolehtimista, että jokaisella on tosiasiallinen mahdollisuus saada opetusta ja kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.

Perustuslakivaliokunta on turvaamisveloitteen osalta korostanut palvelujen riittävyden tärkeyttä.¹ Erityisten tarpeiden mukaisuudella tarkoitetaan perustuslakivaliokunnan mukaan muun muassa sitä, että julkisen vallan on pyrittävä vähentämään ja poistamaan esteitä, joita terveydentila tai vammaisuus mahdollisesti asettavat.²

Perusoikeusääntelyn näkökulmasta hallituksen esitys toteuttaisi toteutuessaan julkisen vallan velvollisuutta positiivisiin toimenpiteisiin perustuslain 16 §:n 2 momentin osalta.

Pidän perusoikeuksien laajentamista merkittävänä asiana. Onkin ongelmallista, että se on perusoikeusvaikutusten sijaan mainittu perusteluissa sivulla 86, ikään kuin ohimennen kohdassa, jossa käsitellään uudistuksen vaikutuksia lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien toimintaan. Vaikutuksia kuvataan siinä seuraavasti.

¹ PeVM 25/1994 vp, s. 9, PeVL 9/2000 vp, s. 2, PeVL 36/2000 vp, s. 2, PeVL 14/2003 vp, s. 2, PeVL 14/2007 vp, s. 2, PeVL 11/2009 vp, s. 7.

² PeVL 31/2009 vp, s. 2, PeVL 60/2010 vp, s. 3, PeVL 31/2013 vp, s. 3.

Oppivelvollisuuden laajentaminen muuttaisi oppivelvollisuuteen kuuluvan koulutuksen asemaa siten, että opetus olisi maksutonta perustuslain 16 §:n 1 momentin nojalla, jolloin maksuttomuudesta ei voitaisi poiketa lailla. Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisussakin vahvistetun tulkinnan mukaan opetukseen liittyvien retkien ja opintokäyntien tulee olla kaikille oppivelvollisille maksuttomia, eikä niistä voida periä erillisiä maksuja. Opiskelijoiden vapaaehtoinen ja kaikkien oppilaiden yhteisiä kustannuksia kattava varainhankinta olisi edelleen mahdollista. Tämä merkitsisi muutosta toisen asteen oppilaitosten käytäntöihin, joissa nykyisin järjestetään erilaisia opintokäyntejä, vierailuja ja ulkomaillekin suuntautuvia opintomatkvoja. Tällaisten opetusta täydentävien toimintojen suunnittelussa tulisi jatkossa ottaa huomioon, että niiden tulisi olla maksuttomia oppivelvollisille opiskelijoille. Tämä saattaisi rajoittaa opetukseen liittyvien vierailujen ja matkojen järjestämistä.³

Mielestäni asia tulisi käsitellä perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia koskevassa osassa, ja sen painoarvo huomioiden käsittelyn tulisi olla perusteellisempi.

Totean tässä yhteydessä, että vuonna 1993 perusoikeusuudistusta käsitellessään perustuslakivaliokunta totesi perustuslain 16 §:n osalta seuraavaa (kursivointi lisätty):

Momentin toisen virkkeen mukaan oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Vastaava säännös sisältyy voimassa olevaan hallitusmuodon 80 §:n 1 momenttiin. Ehdotettu säännös ei estä laajentamista tai supistamista oppivelvollisuutta nykyisestä. Momentin ensimmäinen ja toinen virke on tarkoitettu olemaan siten yhteydessä toisiinsa, *että perusopetuksiksi on katsottava se opetus, joka kuuluu oppivelvollisuuteen. Siten oppivelvollisuutta laajennettaessa laajenee myös velvollisuus antaa maksutonta opetusta.*⁴

Perustuslakivaliokunta on siten tuolloin rinnastanut oppivelvollisuuteen kuuluvan opetuksen perusopetuksen kanssa. Mielestäni tätä kysymystä olisi luonnoksessa käsiteltävä jo yksistään asian merkittävän periaatteellisen ulottuvuuden vuoksi.

Merkittäväksi asian tekee myös se, että mainitun perustuslakivaliokunnan linjauksen mukaan kysymys toisen asteen ja nivelvaiheen opetuksen maksuttomuudesta ilmeisesti muuttuisi valtiosääntöoikeudelliseksi kysymykseksi, mikäli oppivelvollisuuden laajentuminen merkitsee toisen asteen ja nivelvaiheen opetuksen rinnastumista perusopetukseen. Kysymys olisi siis siitä, että toisen asteen koulutus ja nivelvaiheen opetus siirtyisivät perustuslain 16 §:n 2 momentin piiristä säännöksen 1 momentin subjektiivisen oikeuden piiriin.

³ Perusoikeuslaajennukseen sinänsä liittymättömänä huomiona siteeratun kappaleen viimeisen virkkeen (mahdollinen rajoitus vierailuiden ym. järjestämiseen) osalta totean, ettei minulla ole mahdollisuuksia ottaa kantaa esitysluonnoksessa esitettyyn näkemykseen. Asia riippunee taustaolettamasta siitä, missä määrin huoltajien halukkuus osallistua vapaaehtoiseen varainkeruuseen on sidoksissa siihen, menevätkö varat yksinomaan oman lapsen vai koko luokan eduksi.

⁴ PeVM 309/1993 vp, s. 64.

Perusoikeusuudistusta koskevassa hallituksen esityksessä HE 309/1993 vp maksuttomuuden käsitteen katsottiin tarkoittavan sitä, että opiskelu ei saa aiheuttaa opiskelijalle kustannuksia. Maksuttomuus ulottuu siten opiskelun lisäksi välttämättömiin apuvälineisiin.⁵ Perustuslakivaliokunta on katsonut, että maksuttomuus kattaa myös tarpeelliset koulukuljetukset ja riittävän ravinnon.⁶

Mikäli toisen asteen ja nivelvaiheen opetus rinnastetaan oppivelvollisuuden pidentämisen kautta perusopetukseen, tulee varmistaa, että esitys täyttää kaikissa eri opiskeluvaihtoehtoissa apuvälineiden, tarpeellisten koulukuljetusten ja riittävän ravinnon osalta perustuslakivaliokunnan asettamat edellytykset. Luonnoksessa on kohtia, joiden osalta en ole tästä vakuuttunut.

Esimerkiksi maksutonta ateriointia on toisen asteen opintoja koskevissa laeissa rajattu joiltain osin lähiopetuspäiviin. Opintojen suorittamiseen voi kuulua merkittävässäkin määrin päiviä, jolloin opiskelu tapahtuu muualla kuin oppilaitoksessa. Jos nämä opinnot tulevat osaksi perusoikeutena turvattua oikeutta maksuttomaan perusopetukseen, ei aterioinnin linjaamista maksuttomuuden ulkopuolelle voitane pitää perustuslakivaliokunnan nykyisten linjausten mukaisena.

Maksuttomia eivät oppivelvollisuuslakia koskevan luonnoksen 17 §:n mukaan ole myöskään ole erityistä harrastuneisuutta painottavissa koulutuksissa tarvittavat välineet. Luonnoksessa esitettyjen perustelujen mukaan kyse olisi urheiluvälineistä ja musiikki-instrumenteista. Rajanvetoa ei välttämättä voida pitää yhdenvertaisuuden näkökulmasta ongelmattomana. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan laista Helsingin eurooppalaisesta koulusta (PeVL 20/2007) katsonut, että kyseisen erityiseen tarkoitukseen perustetun koulun oppilailta voidaan periä materiaalmaksuja. Valiokunta kuitenkin totesi, että tällainen opetuksen ja oppimateriaalien maksullisuus on lähtökohtaisesti ongelmallista perustuslain 16 §:n 1 momentin kannalta.

Kiinnitän huomiota myös siihen, että luonnoksen kyseisessä kohdassa sivulla 86 esitetty ratkaisuni ([EOAK/1120/2018](#)) koski perustuslaisissa ja perusopetuslaissa turvattua perusopetuksen maksuttomuutta. Ratkaisu luonnollisesti koski voimassa olevaa oikeustilaa, eikä ratkaisusta voida johtaa velvoitetta, jos sitä on tarkoitettu, säätää toisen asteen opetuksen maksuttomuudesta vastaavalla tavalla kuin perusopetuksesta on säädetty.

Kiinnitän vielä huomiota siihen, että perusoikeus maksuttomaan perusopetukseen on *jokaisella*. Perustuslain 4 §:n mukaan kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Laillisuusvalvonnassa on vakiintuneesti Suomen ihmis-

⁵ *ibid.*

⁶ PeVM 25/1994 vp, s. 9, myös HE 86/1997 vp, s. 14

oikeusvelvoitteiden nojalla katsottu, että opetusta tulee järjestää kaikille alueella oleskeleville lapsille. Oppivelvollisuutta koskevan lain luonnoksen 2 §: mukaan oppivelvollisia olisivat kuitenkin vain Suomessa *vakinaisesti asuvat lapset*. Pidän välttämättömänä, että pykälästä poistetaan viittaus vakinaiseen asumiseen.

Perus- ja ihmisoikeuksien turvaaminen

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisella vallalla on yleinen velvollisuus perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseen.

Perustuslakivaliokunta on todennut, että perusoikeuksien tosiasiallinen toteutuminen edellyttää usein julkisen vallan aktiivisia toimenpiteitä esimerkiksi tosiasiallisten edellytysten luomiseksi perusoikeuksien käyttämiseksi. Turvaamiskeinoihin kuuluu myös perusoikeuden käyttöä turvaavan ja täsmentävän lainsäädännön aikaansaaminen.⁷ Tässä suhteessa pidän uudistusta perusteltuna.

Yhdenvertaisuus

Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Pykälän 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Yhdenvertaisuuden turvaamisen kannalta tärkeitä kysymyksiä uudistuksessa ovat luonnoksessa käsiteltyjen iän ja terveydentilan lisäksi ainakin opetuksen, etenkin valmentavan koulutuksen, alueellinen saatavuus sekä kielellisten oikeuksien toteutuminen etenkin niissä tilanteissa, joissa oppivelvolliselle mahdollisesti osoitetaan opiskelupaikka sekä tilanteissa joissa oppivelvollisella ei ole mahdollisuutta opiskella omalla äidinkielellään (suomen tai ruotsin kielellä) sellaisen etäisyyden päässä omasta asuinpaikastaan, että siirtyminen opiskelupaikkaan olisi päivittäin mahdollista.

Vammaisten henkilöiden oikeudet

YK:n vammaisyleissopimuksen asettamia velvoitteita ajatellen pitäisin hyvänä, että yhdenvertaisuutta tarkasteltaisiin erikseen myös vammaisten henkilöiden näkökulmasta.

Kiinnitän huomiota esimerkiksi siihen, että luonnoksessa ei ole juuriakaan käsitelty tulkkauspalveluita ja viittomakielisten oppilaiden asemaa.

⁷ PeVM 309/1993 vp, s. 75.

Vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen kannalta ongelmalliseksi voivat muodostua myös tilanteet, joissa soveltuvat opiskelupaikat sijaitsevat niin kaukana kotoa, että opiskelijan täytyy muuttaa asumaan opiskelupaikkakunnalle, esimerkiksi oppilaskotiin. Tällöin vammaisen lapsen oikeus perhe-elämään ja vanhempien tukeen voi olennaisesti heikentyä, vaikka opetuksen maksuttomuus voitaisiinkin esitetyllä tavalla turvata (s. 215–216).

Yleisellä tasolla kiinnitän huomiota myös siihen, että YK:n vammaisyleissopimuksen 4 artiklan 3 kohta velvoittaa sananmukaisesti sopimuspuolet osallistamaan vammaiset henkilöt lainsäädännön valmisteluun seuraavasti.

Laadittaessa ja toimeenpantaessa lainsäädäntöä ja politiikkoja, joilla tätä yleissopimusta pannaan täytäntöön, sekä muissa vammaisia henkilöitä koskevissa päätöksentekoprosesseissa sopimuspuolten tulee neuvotella tiiviisti vammaisten henkilöiden kanssa ja aktiivisesti osallistaa heidät, mukaan lukien vammaiset lapset, heitä edustavien järjestöjen kautta.

Hankeasiakirjoista ei minulle käynyt ilmi, miten vammaiset ihmiset ja vammaisjärjestöt on osallistettu hankkeen valmisteluun.

Kiinnitän tässä yhteydessä huomiota myös Ihmisoikeuskeskuksen valtuuskunnan pysyvän jaoston, vammaisten ihmisoikeuskomitean VIOK:n ulkoministeriölle vammaisyleissopimuksen seurantaan varten valmistelemaan lausuntoluonnokseen, jossa todettiin seuraavaa:

Koulutuksellinen yhdenvertaisuus ei toteudu riittävästi (artikla 24)

Raportissa voisi käsitellä enemmän koulutuksellista yhdenvertaisuutta. Vammaisten nuorten peruskoulun jälkeiseen koulutukseen pääsy ei toteudu kaikilta osin yhdenvertaisesti muiden ikätovereiden kanssa. Eroja on sekä eri koulutusasteille että eri koulutusaloille pääsystä. Tässä on myös paikkakuntakohtaisia eroja. Vaikeudet ovat suurimmat kaikkein vaikeimmin vammaisilla nuorilla. Myös vammaisille lapsille ensisijaisena vaihtoehtona tulee olla tavallinen koulu. Integraation onnistuminen liittyy myös avustajapalveluihin ja tuen saamiseen tavallisessa koulussa. VPL:n ja perusopetuslain tulkinnat ja yhteensovittaminen on aiheuttanut vaihtelevia käytäntöjä kunnissa. Lisäksi YK:n lasten oikeuksien komitea oli jo vuonna 2011 huolissaan siitä, ettei opettajia kouluteta riittävästi työskentelemään vammaisten lasten kanssa.

Huomiota tulee kiinnittää siihen miksi vammaisten lasten koulupolut poikkeavat muiden lasten koulupoluista. THL:n tekemän selvityksen (2017) mukaan koulutusaste on yhteydessä toimintarajoitteisuuteen. Toimintarajoitteisista henkilöistä vain 23 % oli suorittanut korkeaasteen tutkinnon kun muussa väestössä vastaava osuus oli 40 %. Perusasteen suorittaneiden osuus oli toimintarajoitteisilla henkilöillä selvästi suurempi kuin muilla, kun taas toisen asteen tutkinnot olivat toimintarajoitteisilla hieman muuta väestöä yleisempiä. Miesten ja naisten

suhteelliset osuudet ovat samansuuntaiset kuin koko väestössä eli miehet opiskelevat kolmannella asteella naisia harvemmin.

Näkövammaisten osalta tilanne ei myöskään ole hyvä. Pelkän perusasteen tutkinnon suorittaneiden osuus työikäisillä näkövammaisilla on 36.6 %. Eniten heitä on ikäryhmässä 15–24 -vuotiaat, jossa osuus on 72 %. Tämä on kuitenkin laskenut eniten ikäryhmiä verrattaessa. Laskua on 3.5 % -yksikköä. Keskiasteen tutkinnon suorittaneita on koko työikäisten joukossa 44.4 %. 15–24 -vuotiaiden ryhmässä kasvu on ollut suurinta, 3.4 % -yksikköä ja on nyt 27 %. Tätä korkeampia tutkintoja on suorittanut 19 %. Muutokset ikäryhmissä ovat varsin pieniä.

Vammaisten korkeakoulutettujen muita korkeakoulutettuja huonommasta työllisyystilanteesta kertoo myös ESR-rahoitteinen Tarinoista voimaa –hanke (2016-2019).

Mielestäni hallituksen esityksen perusteluosassa voitaisiin hyödyntää näitä vammaisten henkilöiden koulutusta ja työllisyyttä koskevia tietoja jo esiteltyjen tietojen lisäksi.

Uskonnonvapaus

Perustuslain 11 § turvaa jokaiselle uskonnon ja omantunnon vapauden. Pykälän 2 momentin mukaan uskonnon ja omantunnon vapauden sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen.

Luonnoksessa ei käsitellä lainkaan uskonnon ja omantunnon vapauden turvaamista oppivelvollisuutta suoritettaessa esimerkiksi valmentavassa koulutuksessa tai muuhun siihen liittyvässä toiminnassa (esim. majoitus ja ateriointi).

Laillisuusvalvonnassa tähän aiheeseen liittyviä kanteluita on viime vuosina ollut runsaasti opetuksen hallinnonalalla. Mielestäni olisikin tarpeellista pohtia, nouseeko uudistuksen myötä tältä osin mahdollisia ongelmia. Esimerkiksi osalla vapaan sivistystyön järjestäjistä on tietty aatteellinen tai uskonnollinen tausta. Uskonnonvapauden kannalta saattaisi joissain tilanteissa olla ongelmallista, mikäli oppivelvollinen osoitettaisiin valmentavaan koulutukseen tällaisen koulutuksenjärjestäjän järjestämään koulutukseen.

Perusopetuslain 6 § 3 momentin mukaan lasta ei ilman huoltajan suostumusta saa osoittaa opetukseen, jossa kunnan päätöksen tai opetuksen järjestämisluvan perusteella noudatetaan erityistä maailmankatsomuksellista tai kasvatusopillista järjestelmää. Mielestäni olisi syytä pohtia, olisiko joku samansuuntainen ratkaisu tässä yhteydessä perusteltu. Joka tapauksessa pidän tärkeänä, että uskonnon ja omantunnon vapaus turvataan kaikessa oppivelvollisten opetuksessa ja muussa tähän liittyvässä toiminnassa.

Huomiota tulee kiinnittää myös siihen, että koulutuksen järjestäjille annetaan asiaa koskevaa ohjausta ja neuvontaa.

Liikkumisvapaus

Perustuslain 9 §:n mukaan Suomen kansalaisella ja maassa laillisesti oleskelevalla ulkomaalaisella on vapaus liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa. Luonnoksessa kerrotusti oppivelvollisuuden laajentaminen toteutettaisiin vapaan hakeutumisoikeuden kautta, jolloin henkilö voisi halutessaan myös muuttaa toiselle paikkakunnalle suorittamaan oppivelvollisuuttaan. Syrjäseuduilla asuville henkilöille oppivelvollisuuden suorittaminen saattaisi tarkoittaa muuttamista tai asumista oppilaitoksen sijaintipaikkakunnalla opiskelupäivien aikana.

Eräissä tilanteissa matka- ja majoituskorvausten määräytymisperusteet ehdotetussa oppivelvollisuuslaissa (18 § ja 19 §) sekä opiskelupaikan osoittaminen (15 §) voivat käsittääkseni tosiasiallisesti rajoittaa mahdollisuutta vapaan valintaoikeuden käyttämiseen, minkä vuoksi asian perusteellisempi käsittely perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointiosassa olisi tarpeen.

Eriyisen tärkeää liikkumisvapauden tarkastelu on mielestäni vammaisten henkilöiden osalta, sillä he saattavat muutoinkin kohdata erityisiä vaikeuksia liikkumisessaan.

Elinkeinovapaus

Perustuslain 18 §:n mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. 2 momentin mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön.

Esityksellä on luonnoksessa esitettyjen perustelujen mukaan vaikutuksia elinkeinonharjoittamisen vapautteen sen rajoittaessa jossain määrin oppivelvollisen mahdollisuuksia ansiotyöhön. Tältä osin minulla ei ole huomautettavaa. Tuon kuitenkin esille sen, että arvioinnissa voitaisiin ottaa huomioon lisäksi lasten ja nuorten oikeus suojelua koskevaan EN:n uudistetun sosiaalisen peruskirjan 7 artiklan 3. ja 4. kohtiin, joiden mukaan EN:n jäsenvaltiot voivat varmistaa, että lasten ja nuorten oikeutta suojeluun voidaan käyttää tehokkaalla tavalla, määrätä, ettei oppivelvollisuuden alaisia henkilöitä saa ottaa sellaiseen työhön, joka estäisi heitä osallistumasta täysipainoisesti koulutukseensa, sekä määrätä alle 18-vuotiaiden työajan rajoitettavaksi heidän kehityksensä ja etenkin heidän ammatillisen koulutuksensa edellyttämällä tavalla.

Julkisen hallintotehtävän antaminen muulle kuin viranomaiselle

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle.

Lausuntoluonnoksen sivulla 149 todetaan tutkintokoulutukseen valmistavasta koulutuksesta ehdotetun lain 5 §:ään liittyen, että koulutuksen järjestäjä voi täydentää järjestämäänsä koulutusta hankkimalla tässä laissa tarkoitettua koulutusta kunnalta, perusopetuslain 7 tai 8 §:ssä tarkoitettua perusopetuksen järjestäjältä taikka ammatillisen tai lukiokoulutuksen koulutuksen järjestäjältä, muulta julkiselta taholta taikka muulta yksityiseltä yhteisöltä tai säätiöltä.

Esityksen jaksossa 12 (Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys) koskevassa osassa olisi nähdäkseni syytä arvioida uudistuksen edellytyksiä myös edellä mainittu perustuslain säädös huomioiden.

1.3 Muut vaikutusarviointit

Lapsivaikutusten arviointi

Pidän tärkeänä, että esityksessä käsitellään huolellisesti ja näkyvästi sen vaikutukset lapsiin.

Vaikutusarviointi muiden viranomaisten ja tuomioistuinten toimintaan

Uudistuksen valmistelu- ja voimaantuloaikataulu vaikuttaa sen laajuus huomioiden varsin kireältä. Pidän yleisesti ottaen tärkeänä sitä, että lainsäädäntöuudistuksille varataan riittävät resurssit, että ne valmistellaan huolellisesti ja toteutetaan hallitusti.

Nyt esitetään laajaa uudistusta, jonka johdosta viranomaiset joutuisivat soveltamaan osin varsin tulkinnanvaraisia säädöksiä useista eri laeista, mikä edellyttää mittavaa informaatio-ohjausta ja neuvontaa. Luonnokseen sisältyvä kappale vaikutuksista viranomaisten toimintaan ei välttämättä kuvaa näitä haasteita täysin realistisella tavalla.

1.4 Muita yleisiä huomioita

Uudistuksen kohdentuminen

Oppivelvollisuuden laajentamisen ja tutkintokoulutukseen valmistavan koulutuksen toteuttamisen malliin en eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävä ja toimivalta huomioiden ota lausunnossa varsinaista kantaa. Totean uudistuksen kohdentumisen arvioinnista kuitenkin seuraavaa.

Esityksen nykytilan arvioinnissa esitetään toisen asteen koulutuksen läpäisyn suurimmaksi ongelmaksi sen keskeyttäminen. On siten syytä arvioida uudistuksessa esitettyjen toimenpiteiden osuvaa, tehokasta ja optimaalista kohdentumista tätä tunnistettua ongelmaa ja siihen liittyviä tavoitteita ajatellen. Sivulla 34 olevan Tilastokeskuksen tiedon mukaan vain noin prosentti nuorista ei missään vaiheessa aloita toisen asteen koulutusta, mutta tästä huolimatta 15 prosenttia jää ilman toisen asteen tutkintoa. Pelkän peruskoulun varaan Tilastokeskuksen raportin mukaan jäävät useammin miehet kuin naiset, suurten kaupunkien asukkaat, heikommasta sosioekonomisesta taustasta tulevat nuoret, maahanmuuttajataustaiset nuoret sekä heikosti peruskoulussa pärjänneet nuoret.

Uudistuksen voidaan katsoa edellä kerrotusti edistävän laajasti kaikkien nuorten sivistyksellisiä perus- ja ihmisoikeuksia. Kun tavoitteena on myös yhdenvertaisuuden ja koulutuksellisen tasa-arvon lisääminen, olisi mielestäni perusteltua arvioida luonnoksessa esitettyjen toimenpiteiden optimaalisuutta toisen asteen opintojen keskeyttäneiden kannalta. Tätä ajatellen on kriittistä tarkastella valitun mallin, oli se mikä hyvänsä, vaikutuksia juuri niitä kohderyhmiä ajatellen, jotka tällä hetkellä keskeyttävät opintonsa.

Oppimisen tuki

Mielestäni uudistuksessa olisi tarpeen kiinnittää nykyistä enemmän huomiota oppimisen tukeen oppivelvollisuuden suorittamiseksi. Nyt valmistellussa luonnoksessa tuen muodot, jotka olisivat käytettävissä toisen asteen opinnoissa ja valmentavissa opinnoissa, olisivat lähinnä erityistä tukea. Pidän perusteltuna arvioida esimerkiksi perusopetuslain mukaisen kolmiportaisen tuen mallin soveltuvuutta kaikille oppivelvollisille opiskelijoille.

Odotettavissa on, että erityistä tukea saavien opiskelijoiden määrä oppivelvollisuuden pidentyessä lisääntyy merkittävästi, joten keskeistä on myös huolehtia siitä, että tuki, olipa se minkä muotoista tahansa, todellisuudessa toteutuu. Tältä osin pidän tilannetta haastavana, sillä on olemassa viitteitä siitä, että jo nykyiselläänkin tuen riittävydessä ja oikea-aikaisuudessa on ongelmia.

Riittävä ja oikea-aikainen tuki voi tietyissä tilanteissa olla opiskelijan opiskelun, mutta myös käytöksen kannalta kriittisen tärkeää. Käytöksellä voi puolestaan olla merkitystä oppilaan opiskeluoikeuteen. Pidän erittäin tärkeänä sen varmistamista, ettei esimerkiksi vammaisen opiskelija joudu tuen riittämättömyyden vuoksi menettämään opiskeluoikeuttaan.

Oppimisen tuki oppivelvollisen suorittaessa perusopetuksen oppimäärää aikuisten perusopetuksessa

Kiinnitän huomiota myös niihin riskiryhmään kuuluviin lapsiin, jotka eivät saa perusopetuksen oppimäärää suoritettua sille asetetussa ajassa. Heille ainoa vaihtoehto vaikuttaa olevan jatkaminen aikuisten perusopetuksessa, jossa ei sovelleta oppimisen tukeen tarkoitettuja perusopetuslain säädöksiä. Pidän erittäin tärkeänä sitä, että tälle pienelle oppilasryhmälle turvataan heidän tarvitsemansa oppimisen tuki säädösten ja käytännössä.

Esitysten lainsäädäntötekniinen haastavuus

Yleisenä havaintona esityksestä totean, että kokonaisuus on lainsäädäntöteknisesti haastava. Uudistuksen myötä koulutusta koskeva sääntely pirstoutuu yhä useampaan lakiin, joita täytyy monissa kohtaa lukea ja soveltaa rinnakkain.

Haastavuus ilmenee etenkin valmentavaa koulutusta koskevasta luonnoksesta, jossa on runsaasti viittaussäännöksiä säännöksiin, jotka puolestaan sisältävät uusia viittauksia. Pitäisin parempana koota sovellettavat säädökset kattavammin uuteen lakiin.

Soveltamisongelmia voi syntyä myös siitä, että opiskelijalle annettavat tuki, palaute ja arviointi määräytyvät sen mukaan, mikä on koulutusta järjestävä taho ja mitä opintoja opiskelija suorittaa.

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjät puolestaan voivat järjestää useita eri tyyppisiä koulutuksia, joissa heidän tulee soveltaa eri lakeja.

Käsittääkseni myös opiskelija voi olla tilanteessa, jossa hän suorittaa samanaikaisesti eri lainsäädännön määrittelemiä koulutusosioita. Olisi syytä pyrkiä välttämään sellaista mahdollista tilannetta, että oppilaan opiskeluun sovellettava laki vaihtuisi jopa kesken päivän sen mukaan, mitä koulutuksen osaa hän suorittaisi.

Valmentavan koulutukseen osoittaminen, mutta ei järjestämisvelvollisuutta

Kiinnitän huomiota myös siihen mahdolliseen ongelmaan, joka voi seurata siitä, että opiskelija voidaan oppivelvollisuuslain 15 §:n mukaan osoittaa soveltuvaan valmentavaan koulutukseen, mutta sen järjestämisvastuusta ei ole säädetty. Opiskelijalla olisi lisäksi oikeus matka- ja majoituskorvaukseen vain lähimpään oppilaitokseen. Lähin oppilaitos ei liene aina välttämättä sellainen, joka tarjoaisi 15 §:n tarkoittamaa soveltuvaa koulutusta.

Asuinkunta/kotikunta

Väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain 13 §:n 1 momentin 3) kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevasta henkilöstä muun muassa kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka, tilapäinen asuinpaikka sekä sellaiset tiedot kiinteistöstä, rakennuksesta ja huoneistosta, jotka yksilöivät henkilön kotikunnan ja siellä olevan asuinpaikan.

Esityksessä on useassa kohdassa viitattu asuinkuntaan muun muassa oppivelvollisen ohjauksessa kotikunnan sijasta. Minulle jäi epäselväksi, onko esityksessä jokin erityinen syy sille, että ohjausvelvollisuus säädettäisiin nimenomaan asuinkunnalle, joka voi olla luonteeltaan tilapäinen.

Opintojen keskeytyminen/keskeyttäminen/eronneeksi katsominen

Oppivelvollisuuslain 7 §:ään tulisi säädös opintojen keskeyttämisestä, jonka lisäksi opintojen keskeytymisestä 8 §:ssä määrättyissä tilanteissa seuraa opetuksenjärjestäjälle ilmoitusvelvollisuus. Keskeyttäminen liittyy myös ainakin 13, 14 ja 22 §:iin. Opiskelujen ”keskeytyneenä” oleminen on puolestaan esillä 16 § 2 momentissa. Perusteluissa opiskelujen keskeyttäminen, keskeytyminen ja keskeytyneenä oleminen esiintyy myös useissa kohdin. Termien ollessa näin samankaltaiset olisi tärkeää, että niiden viittaussuhteet avattaisiin lukijalle selvemmin, esimerkiksi aina pykälään viittaamalla. Lainsoveltajalle voisi olla myös selvempää, mikäli esimerkiksi opiskeluoikeuden menettämiseen liittyvää keskeytymistä voitaisiin kuvata jollain toisella termillä.

2 Oppivelvollisuuslain eräitä pykälä koskeva arvio

Esitän seuraavassa vielä huomioita eräistä oppivelvollisuuslain pykälistä, jotka eivät ole tulleet edellä esille.

6 § Opintojen riittävä edistyminen

Oppivelvollisuuteen kuuluvien opintojen tulee edistyä riittävästi siten kuin asianomaista koulutusta koskevassa laissa säädetään.

Pidän esitettyä säännöstä varsin tulkinnanvaraisena, enkä ole vakuutunut, että sen soveltaminen esitettyjen perustelujenkaan avulla johtaisi yhdenmukaiseen käytäntöön.

Pidän ongelmallisena myös sitä lähtökohtaa, ettei opintojen riittämättömään edistymiseen ole laissa kytketty minkäänlaista velvollisuutta opetuksen järjestäjälle tukitoimien tarjoamiseen. Riittämättömällä edistymisellä on kuitenkin merkitystä 8 §:ssä säädetyn opiskelun keskeytymisen perusteena ja 9 §:ssä säädetyn huoltajan valvontavastuun kannalta.

7 § Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen

Oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen määräajaksi tai toistaiseksi

- 1) oppivelvollisuuden suorittamisen estävän pitkäaikaisen sairauden tai vamman vuoksi;
- 2) äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaan ajaksi;
- 3) vähintään kuukauden kestävän tilapäisen ulkomailta oleskelun ajaksi.

Päätös oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä tehdään hakemuksesta. Koulutuksen järjestäjä päättää oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä. Jos oppivelvollinen ei ole minkään koulutuksen järjestäjän opiskelija, keskeyttämisestä päättää oppivelvollisen asuinkunta. Koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa oppivelvollisen asuinkunnalle, jos oppivelvollisuuden suorittaminen keskeytetään toistaiseksi.

Pidän esitystä oppivelvollisuuden keskeyttämisestä toistaiseksi varsin ongelmallisena. Joka tapauksessa perusteet opintojen keskeyttämissen määräaikaisuudelle tai voimassaololle toistaiseksi tulisivat näkyä säädöksestä, eikä vain sen perusteluista (s. 123). Perusteluissakin on tältä osin pientä epä johdonmukaisuutta, kun toistaiseksi keskeyttämissen osalta esitetään, että ohjaus- ja valvontavastuu siirtyisivät oppivelvollisen asuinkunnalle, koska lähtökohtana ei olisi paluu koulutukseen. Toisaalta perusteluissa esitetysti toistaiseksi keskeyttäminen on kuitenkin liitetty siihen, ettei syyn poistumisen ajankohtaa osata ennakoita.

Mielestäni ohjaus- ja valvontavastuu toteutuisivat varmemmin, mikäli keskeyttäminen olisi aina määräaikaista, jolloin sen tarkastelusta myös tulisi automaatio.

Perustelujen mukaan pykälän 1 kohdan mukaisessa tilanteessa sairauden tai vamman osalta tehdään arvio, jossa käytettäisiin ”esimerkiksi lääkärin lausuntoa sekä tarvittaessa moniammatillista asiantuntemusta” (s. 120). Pidän tärkeänä, että tässä yhteydessä perusteluissa muistutetaan siitä, että oppilaan tilannetta tulee riittävästi selvittää, ja että päätös tulee tehdä oppilaan etua ajatellen. Päätöksen perusteiden pitää olla objektiivisesti hyväksyttäviä.

Pidän tässä yhteydessä aiemmin esittämiäni huomioita oppimisen tuen mahdollisista puutteista erittäin merkittävänä. Vaikka keskeyttäminen edellyttääkin oppilaan tai hänen huoltajansa hakemusta, voi oppilaan halu opintojen keskeyttämiseen olla varsin suuri, esim. masennuksen johdosta. Oppilaan kyky hakea itselleen tukea voi olla tuolloin alentunut ja olisikin hyvä, että erilaisia yksilöllisiä tukimuotoja olisi laajasti käytössä.

8 § Oppivelvollisuuden suorittaminen opiskeluoikeuden menettämisen aikana

Jos oppivelvollinen on 4 §:ssä tarkoitetussa koulutuksessa määräaikaisesti erotettu oppilaitoksesta tai hänen opiskeluoikeutensa on pidätetty, koulutuksen järjestäjän tulee yhdessä oppivelvollisen ja tämän huoltajan tai muun laillisen edustajan kanssa laatia suunnitelma oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen tai opiskeluoikeuden pidättämisen aikana. Oppivelvollisen tulee suunnitelman mukaisesti edistää opintojaan itsenäisesti tai muissa oppimisympäristöissä kuin oppilaitoksessa taikka siirtyä toiseen hänelle soveltuvaan koulutukseen. Jos oppivelvollinen ei osallistu suunnitelman laadintaan tai noudata laadittua suunnitelmaa, koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa oppivelvollisuuden suorittamisen keskeytymisestä oppivelvollisen asuinkunnalle sekä huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Pidän ehdotetussa säädöksessä sinänsä hyvänä sitä, että sen johdosta erottamisajat lyhenevät lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetuissa laeissa vuodesta kolmeen kuukauteen (s. 123).

Minulle on kuitenkin jossain määrin epäselvää säädöksen suhde lukiolain 41 §:ään ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 85 §:ään, joissa säädetään kurinpitorangeistuksista. Ilmeisesti tarkoituksena on, että oppivelvollisuuden suorittaminen tulisi sovellettavaksi mainittujen säädösten lisäksi. Olisiko tässä tapauksessa syytä lisätä säädös tai ainakin viittaus mainittuihin lakeihin?

Säädös on mielestäni myös käsitteellisellä tasolla epäselvä ja herättää kysymyksen siitä, voiko opiskelija, joka on velvoitettu edistämään opintojaan, olla teoreettisesti/käsitteellisesti vailla opiskeluoikeutta. Onko kurinpitotilanteessa ylipäätään tarpeen säätää opiskeluoikeuden menettämisestä, vai vaan lähiopetusoikeuden menettämisestä?

Opintojen keskeytymisestä ilmoittamisen tarkoituksena on perustelujen mukaan turvata oppivelvollisen ohjaus tarvittaessa uusiin opintoihin. Perustelujen mukaan oppilaalla on oikeus kuitenkin jatkaa opintoja ja opiskeluoikeuden menettämisen jälkeen.

Mielestäni olisi syytä harkita oppilaan kuulemisvelvollisuuden lisäämistä ennen ilmoituksen tekemistä sen varmistamiseksi, ettei ilmoitusta tehdä tarpeettomasti tilanteessa, jossa oppivelvollisella olisi tarkoitus jatkaa opintojaan. Erotetulla oppilaalla voi olla esimerkiksi sairaudesta tai vammasta johtuva vaikeus suorittaa opintoja ilman oppilaitoksesta saatavaa päivittäistä tukea. Ylipäätään oppimisen tuen toteutumista näissä tilanteissa tulisi mielestäni vielä tarkastella.

12 § Koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu

Lain 4 §:ssä tarkoitetun koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu alkaa, kun oppivelvollinen on aloittanut opintonsa koulutuksen järjestäjän opiskelijana. Koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu päättyy, kun oppivelvollisen opiskeluoikeus tai oppivelvollisuus päättyy.

Jos oppivelvollisuutta suoritetaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 52 §:n 6 momentin mukaisesti ilman tutkintokoulutukseen osallistumista tai lukiolain 36 §:n 3 momentin mukaisesti erityisenä tutkintona, näytöt vastaanottava tai erityisen tutkinnon kokeiden toimeenpanosta huolehtiva koulutuksen järjestäjä vastaa tässä pykälässä tarkoitetusta oppivelvollisuuden suorittamisen ohjauksesta ja valvonnasta.

Koulutuksen järjestäjän on seurattava oppivelvollisen opintojen edistymistä ja ilmoitettava oppivelvollisen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle, jos oppivelvollinen ei suorita opintojaan opiskelusuunnitelmansa mukaisesti.

Jos oppivelvollinen on aikeissa keskeyttää oppivelvollisuutensa suorittamisen, koulutuksen järjestäjän on selvitettävä yhdessä oppivelvollisen ja hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kanssa mahdollisuudet suorittaa opintoja muussa oppimisympäristössä tai hakeutua muuhun koulutukseen. Tarvittaessa vaihtoehdot selvitetään yhteistyössä toisen koulutuksen järjestäjän kanssa.

Säännöksen perustelujen mukaan sivulla 129 kerrotaan, että opintojen puutteellisesta edistymisestä huoltajalle tehtävä ilmoitus perustuisi koulutuksen järjestäjän kokonaisharkintaan. Huoltajalle valvontavollisuuden laiminlyönnistä voi kuitenkin seurata sakkorangaistus, joten olisi tärkeää, että ilmoituskäytäntö olisi tarkemmin säädely ja että muun muassa huoltajien tiedonsaantioikeus yhteishuoltajuustilanteissa tässäkin yhteydessä huomioidaan.

13 § *Oppivelvollisen eronneeksi katsominen*

Ennen lukiolain 24 §:ssä, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 97 §:ssä, vapaasta sivistystyöstä annetun lain 25 i §:ssä tai tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 16 §:ssä tarkoitetun opiskeluoikeuden päättymistä taikka opiskelijan eronneeksi katsomista koskevan päätöksen tekemistä koulutuksen järjestäjän on selvitettävä, onko oppivelvollinen aloittanut uudet 4 §:ssä tarkoitetut opinnot. Koulutuksen järjestäjän on ilmoitettava oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä oppivelvollisen asuinkunnalle sekä huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle, jos oppivelvollinen ei ole aloittanut uusia opintoja.

Poiketen siitä, mitä muualla laissa säädetään, oppivelvollinen voidaan katsoa eronneeksi oman ilmoituksen perusteella vain silloin, jos oppivelvollinen on aloittanut uudet 4 §:ssä tarkoitetut opinnot.

Säädöksessä ei ole asetettu sen 1 momentin mukaisen ilmoituksen tekemiseen määräaika. Pidän määräajan asettamista tarpeellisena.

14 § *Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu*

Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu alkaa, kun oppivelvollisen asuinkunnalle on tehty ilmoitus vailla opiskelupaikkaa olevasta oppivelvollisesta. Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu päättyy, kun oppivelvollinen on aloittanut 4 §:ssä tarkoitetussa koulutuksessa.

Asuinkunnan tehtävänä on ohjata oppivelvollista hakeutumaan 4 §:ssä tarkoitettuun hänelle soveltuvaan koulutukseen ja tarvittaessa

muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin. Oppivelvollisen tilanne ja tuen tarve selvitetään yhdessä oppivelvollisen ja tämän huoltajan tai muun laillisen edustajan kanssa.

Oppivelvollisen asuinkunnan tulee ohjata ja valvoa oppivelvollisuuden suorittamista, ellei 11 tai 12 §:ssä taikka perusopetuslaissa toisin säädetä.

Viitataan tässä kohtaa aiemmin esille tuomaani kysymykseen asuinkunnan mahdollisesta tilapäisyydestä.

15 § *Opiskelupaikan osoittaminen*

Asuinkunnan tehtävänä on kahden kuukauden kuluttua ohjaus- ja valvontavastuun alkamisesta osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikka soveltuvassa valmentavassa koulutuksessa, jos oppivelvollinen ei ole aloittanut 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa. Koulutuksen järjestäjän, jolle on myönnetty tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen järjestämislupa, tulee ottaa opiskelijaksi sille osoitettu oppivelvollinen. Opiskelupaikka voidaan osoittaa myös asuinkunnan järjestämässä tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa.

Soveltuvan opiskelupaikan osoittamisessa on otettava huomioon alueen koulutustarjonta, oppivelvollisen kodin ja oppilaitoksen välinen etäisyys ja kulkuyhteydet sekä erityisen tuen tarve. Opiskelupaikka tulee osoittaa oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitettuna opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielisessä koulutuksessa.

Koulutuksen järjestäjää, jonka opiskelijaksi oppivelvollinen ollaan osoittamassa, on kuultava ennen asian ratkaisemista. Opiskelupaikan osoittamista koskeva päätös on annettava tiedoksi koulutuksen järjestäjälle.

Oppivelvollisen on aloitettava opinnot hänelle osoitetussa opiskelupaikassa viipymättä. Opiskelupaikan osoittamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön vailla lainvoimaa olevana.

Opetuksen järjestäjän kuulemisesta on erillinen maininta säädöksen 3 momentissa (ei muutoksenhakuoikeutta). Lain 22 §:n mukaan huoltajalla ja oppilaalla on oikeus hakea muutosta opiskelupaikan osoittamista koskevaan päätökseen, mutta säädöksessä ei ole mainintaa kuulemisesta. Hallintolain yleissääntelystä huolimatta pitäisin perusteltuna, että kuulemisen toteutumisen varmistamiseksi myös huoltajan ja oppilaan kuulemisvelvollisuudesta otettaisiin lakiin nimenomainen maininta.

16 § *Oikeus maksuttomaan koulutukseen*

Lain 4 §:ssä tarkoitettu koulutus on 17 §:ssä tarkoitettulla tavalla makсутonta sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Oikeutta maksuttomaan koulutukseen ei kuitenkaan ole, jos opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon taikka ammatillisen tutkinnon taikka niitä vastaavat ulkomaiset opinnot. Jos opiskelija suorittaa samanaikaisesti ammatillista koulutusta ja lukion oppimäärää, oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyy, kun opiskelija on suorittanut ammatillisen tutkinnon ja ylioppilastutkinnon, kuitenkin

viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Tässä pykälässä säädettyä ei sovelleta 18 vuotta täyttäneeseen opiskelijaan, joka ei ole ollut tässä laissa tarkoitettu oppivelvollinen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua maksuttomuutta pidennetään ilman hakemusta niiden ajanjaksojen kestoja vastaavasti, jolloin koulutuksen suorittaminen on ollut keskeytyneenä 7 §:ssä, lukiolain 23 §:n 3 momentissa, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 96 §:n 3 momentissa tai tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 15 §:ssä säädetyillä perusteilla. Jos koulutuksen suorittamisen keskeytyminen johtuu tilapäisestä ulkomailla oleskelusta taikka lukio-laissa tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua muusta perustellusta syystä, maksuttomuutta pidennetään kuitenkin enintään yhden vuoden ajan.

Edellä 2 momentissa säädetyn lisäksi maksuttomuutta voidaan opiskelijan hakemuksesta pidentää enintään yhden vuoden ajan, jos opiskeluajan pidentymisen syynä on

- 1) terveydellisiin tai muihin painaviin syihin liittyvä opiskelualan vaihto;
- 2) oppimisvaikeudet;
- 3) perusopetuksen jälkeisen valmentavan tai valmistavan koulutuksen suorittaminen; tai
- 4) perusopetuksen oppimäärän suorittamisen viivästyminen.

Edellä 3 momentissa tarkoitettua maksuttomuuden pidentämisestä päättää koulutuksen järjestäjä.

Pykälän 2 momentin osalta kiinnitän huomiota perusteluissa s. 136 sanottuun tilanteeseen, jonka mukaan jos väliaikaisen keskeyttämisen jakso on jatkunut sen kalenterivuoden jälkeen, jolloin opiskelija on täyttänyt 20 vuotta, ei tätä jaksoa otettaisi huomioon pidennettäessä maksuttomuuteen koulutukseen oikeuttavaa aikaa. Mielestäni tällaisen rajauksen tulisi näkyä suoraan säädöksestä, eikä vain sen perusteluista.

Kiinnitän huomiota myös siihen, että maksuttomuuden pidentämistä haetaan vasta siinä tilanteessa, kun oikeus maksuttomaan koulutukseen on päättymässä, vaikka mahdollisen pidennysperusteen olemassaolo olisikin tiedossa jo tätä aiemmin. En löytänyt perusteita tälle ratkaisulle. Pidän tärkeänä, että hakemuksen käsittelyyn ja mahdolliseen muutoksenhakuun kuitenkin varataan riittävästi aikaa.

20 § Oppivelvollisen valvonnan laiminlyönti

Jos oppivelvollisen huoltaja tahallaan tai törkeää huolimattomuuttaan laiminlyö velvollisuutensa valvoa oppivelvollisuuden täyttämistä, hänet on tuomittava oppivelvollisen valvonnan laiminlyönnistä sakkoon. Ennen syytteen nostamista syyttäjän on varattava 7 §:ssä säädetyille valvontavastuussa olevalle sekä opiskelijan huoltajalle tilaisuus antaa lausuntonsa.

Säädöksessä vaikuttaisi oleva viittaus väärään pykälään. Huoltajan valvontavastuusta säädetään 9 §:ssä.

Kiinnitän huomiota myös siihen, että perustelujen mukaan valvontavastuun tahallista tai törkeää huolimattomuutta osoittavana laiminlyöntinä voitaisiin pitää muun muassa useisiin yhteydenottoihin vastaamatta jättämistä. Pidän tärkeänä sitä, että jos valvontavastuun laiminlyönnin osoittaminen perustuu yksinomaan tähän, tulee kiinnittää huomiota sen varmistamiseen, että yhteydenotot/yhteydenottopyynnöt ovat tosiasiallisesti saavuttaneet huoltajan. Muistutan myös yhteishuoltajuustilanteista sekä kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten oppivelvollisuuden valvonnan erityispiirteistä.

21 § Tietojensaanti

Lain 11, 12 ja 14 §:ssä tarkoitetulla oppivelvollisen ohjaus- ja valvontavastuussa olevalla opetuksen tai koulutuksen järjestäjällä taikka kunnalla on oikeus saada tässä laissa säädettyjen tehtäviensä toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppivelvollisen hakeutumisesta ja opiskeluoikeudesta toiselta opetuksen tai koulutuksen järjestäjältä tai kunnalta salassapitosäännösten estämättä.

Opetuksen tai koulutuksen järjestäjällä on oikeus saada laissa säädettyjen tehtäviensä toteuttamiseksi välttämättömät tiedot opiskelijan oikeudesta maksuttomaan koulutukseen toiselta opetuksen tai koulutuksen järjestäjältä salassapitosäännösten estämättä.

Oppivelvollisen siirtyessä toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen aikaisemman koulutuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle koulutuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden koulutuksen järjestäjän pyynnöstä. Mitä tässä pykälässä säädetään koulutuksen järjestäjästä, sovelletaan myös opetuksen järjestäjään tai oppilaitoksen ylläpitäjään.

Kiinnitän tässä kohtaa erityistä huomiota tietojensaantiin ja yleisesti ottaen tiedonkulun haasteisiin myös erityistä tukea koskeissa asioissa. Pidän välttämättömänä, että tiedonkulku turvataan siten, ettei tuensaanti viivästy tietojen saantiin liittyvien ongelmien vuoksi.

22 § Oikaisuvaatimus ja muutoksenhaku

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta, jos päätös koskee 7 §:ssä tarkoitettua oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä tai 15 §:ssä tarkoitettua opiskelupaikan osoittamista. Koulutuksen järjestäjä ei saa vaatia oikaisua 15 §:ssä tarkoitettuun päätökseen. Oikaisuvaatimus tulee tehdä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Opiskelupaikan osoittamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä oikaisuvaatimuksesta huolimatta, ellei aluehallintovirasto toisin määrää. Muutoin oikaisuvaatimusmenettelyssä sovelletaan, mitä hallintolaissa (434/2003) säädetään.

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen, jos päätös koskee 16 §:ssä tarkoitettua oikeutta maksuttomaan koulutukseen tai maksuttoman koulutuksen pidentämistä, 17 §:n 1 momentissa tarkoitettua oikeutta, 18 §:ssä tarkoitettua majoituskorvausta tai 19 §:ssä tarkoitettua matkakorvausta.

Valitus 1 momentissa tarkoitettussa asiassa on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valitus 1 momentissa tarkoitettussa asiassa on käsiteltävä kiireellisenä. Aluehallintoviraston opiskelupaikan osoittamista koskevassa asiassa oikaisuvaatimuksen perusteella antama päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, ellei hallinto-oikeus toisin määrää. Hallinto-oikeuden päätökseen, jolla on ratkaistu 1 momentissa tarkoitettua asiaa koskeva valitus, ei saa hakea muutosta valittamalla. Muutoin muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään.

Säädöksen 2 momentista ei käy esille se perusteluissa (s. 144) mainittu, että maksuttomuuden osalta voidaan hakea päätöstä, ja sitten päätökseen muutosta, jos opiskelija katsoo, ettei lainmukaista oikeutta maksuttomaan koulutukseen tai oppimateriaaleihin ole toteutettu. Lainsäädännön lähtökohtana ei voi olla se, että opiskelijoiden tulisi perehtyä lain esitöihin ymmärtääkseen oikeutensa ja velvollisuutensa.

3. Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta

3.1 Yleisiä huomioita

Uudistuksessa ehdotetaan säädettäväksi myös uusi laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta. Tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen yhdistettäisiin nykyiset perusopetuksen ja toisen asteen tutkintotavoitteisen koulutuksen väliin sijoittuvat nivelvaiheen koulutukset: perusopetuksen lisäopetus, lukiokoulutukseen valmistava koulutus ja ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus. Uuden koulutuskokonaisuuden tavoitteena olisi antaa valmiuksia tutkintotavoitteiseen koulutukseen hakeutumiseen ja tutkinnon suorittamiseen sekä selkeyttää opiskelijan jatko-opinto- ja urasuunnitelmia. Uusi valmentavan koulutuksen koulutuskokonaisuus olisi tarkoitettu sekä oppivelvollisille että muille valmiuksia tarvitseville henkilöille. Vaikeimmin vammaisille opiskelijoille tarkoitettu työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus säilyisi nykyisellään.

Ehdotettu uusi laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta on merkittävä rakenteellinen uudistus.

Mielestäni uudistuksessa olisi tärkeää miettiä ehdotettua monipuolisemmin oppimisen tuen järjestämisen vaihtoehtoja ja monipuolistamista. Nyt esitetyn mukaisesti valmentavassa koulutuksessa käytetty tuki olisi aina muodoltaan erityistä tukea.

Kiinnitän huomiota myös siihen, että tuen toteuttamistapa kirjattaisiin vain henkilökohtaiseen oppimissuunnitelmaan, ei itse päätökseen. Olen ratkaisussani [EOAK/1586/2019](#) (s. 5–6) pitänyt perusopetuksessa järjestettävän tuen osalta ongelmallisena sitä, ettei tukipäätöksestä käy ilmi sen järjestämistapa. Päätöksestä tulee riittävän yksilöidysti ilmetä, miten erityinen tuki toteutetaan, mitä on päätetty ja mihin asianosainen on oikeutettu. Päätöksen perusteluilla on keskeinen

merkitys yksilön muutoksenhakuoikeuden käyttämisen kannalta. Perustelujen sisältämä informaatio mahdollistaa päätöksen lainmukaisuuden ja mahdollisen muutoksenhaun tarpeen arvioinnin.

Yleisellä tasolla kiinnitän huomiota myös siihen, ettei kunnilla ole valmentavan koulutuksen järjestämistä vastuuta. Perustelujen mukaan OKM:n tehtävänä on järjestämisluvista päättäessään huolehtia siitä, että valmentavaa koulutusta on tarjolla, mutta miten tämä voidaan varmistaa, jos käsillä olisi tilanne, ettei järjestämislupia edes haeta?

3.2 Pykäläkohtaisia huomioita

5 § Yhteistyö ja koulutuksen hankkiminen

Koulutuksen järjestäjän tulee olla yhteistyössä perusopetuksen, lukio-koulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja muiden koulutuksen järjestäjien kanssa sekä koulutuksen järjestämiseksi tarpeellisten nuorisotyötä tekevien julkisten tahojen ja yksityisten yhteisöjen ja säätiöiden kanssa sekä työ- ja elinkeinoelämän kanssa.

Koulutuksen järjestäjä voi täydentää järjestämäänsä koulutusta hankkimalla tässä laissa tarkoitettua koulutusta kunnalta, perusopetuslain 7 tai 8 §:ssä tarkoitettua perusopetuksen järjestäjältä taikka ammatillisen tai lukiokoulutuksen koulutuksen järjestäjältä, muulta julkiselta taholta taikka muulta yksityiseltä yhteisöltä tai säätiöltä.

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkima koulutus järjestetään tämän lain mukaisesti.

Yhteistyötä ja koulutuksen hankkimista koskevan pykälä 1 momentissa säädetään, että koulutuksen järjestäjän tulee olla yhteistyössä momentissa mainittujen tahojen kanssa. Yhteistyön tarkoituksesta ei pykälässä ole mainintaa, vaan se pitää lukea säädöksen yksityiskohtaisista perusteluista. Ilman yhteistyön kiinnittymistä tarkoitukseen tai muotoihin säädös jää tasoltaan niin yleiseksi, ettei sen noudattamisen arviointi ole mahdollista.

Edellä (jakson 1.2 lopussa) olen jo kiinnittänyt huomiota siihen, että säännösehdotus näyttäisi olevan merkityksellinen perustuslain 124 §:n kannalta, ja että esitystä tulisi jatkovalmistelussa kehittää tältä osin.

16 § Opiskelijan eronneeksi katsominen

Pykälässä säädettäisiin, että opiskelija katsotaan eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua 12 §:ssä tarkoitettun suunnitelman mukaiseen opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä.

Yksityiskohtaisissa perusteluissa ”ilmeisyyttä” ei ole millään tavalla avattu. Yhdenmukaisen tulkinnan turvaamiseksi voitaisiin perusteluissa avata ilmeisyyden käsitettä joillain esimerkeillä.

25 § Perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain soveltaminen

Koulutuksen järjestämisessä sovelletaan, mitä asianomaisen järjestäjän osalta perusopetuslaissa, lukiolaissa tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään opetuksen julkisuudesta, kokeilusta, erityisopetuksen tai erityisen tuen kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä, oppilas- ja opiskeluhuollosta, henkilöstöstä, yhteistyöstä opiskelijoiden huoltajien kanssa, oppilas- tai opiskelijakunnasta sekä tietojensaannista ja henkilötietojen salassapidosta ja käsittelystä, jollei laissa toisin säädetä. Lisäksi sovelletaan, mitä kurinpidosta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään perusopetuslain 36 ja 36 a-g §:ssä lukuun ottamatta jälki-istuntoa koskevaa sääntelyä, lukiolain 40—48 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80, 85—93 ja 236 115 §:ssä. Jos kunta järjestää koulutusta 3 §:n 2 momentin nojalla, sovelletaan tässä momentissa tarkoitetun osalta, mitä perusopetuslaissa säädetään.

Jos opiskelija suorittaa ammatillisen tutkinnon osaa, sovelletaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 40 §:n säännöstä opiskelijaksi ottamisen esteistä sekä mainitun lain 9 luvun säännöksiä opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja huumausainetestauksesta.

Ehdotettu pykälä on säädösteknisesti varsin hankala. Pykälässä viitataan kolmeen lakiin ja sen jälkeen luetellaan näissä laeissa olevia tehtäviä, joista esimerkiksi erityisen tuen kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävät ovat vain ammatillisten erityisoppilaitosten tehtäviä ja vielä lopuksi rajataan soveltamisalan ulkopuolelle kuitenkin tässä laissa säädettyt asiat. Mielestäni säädöstä tulisi pyrkiä selkeyttämään.

Apulaisoikeusasiamies

Pasi Pölonen

Oikeusasiamiehensihteeri

Kristiina Kouros

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.